

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI
PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE

17.

Csapodi Csaba

A PROVENIENCIA ELVE A KÖNYVTÁRBAN

DAS PRINZIP DER PROVENIENZ UND IHRE ANWENDUNG
IN BIBLIOTHEKEN

BUDAPEST, 1959

Csapodi Csaba

A PROVENIENCIA ELVE A KÖNYVTÁRBAN

DAS PRINZIP DER PROVENIENZ UND IHRE ANWENDUNG
IN BIBLIOTHEKEN

BUDAPEST, 1959

Különlenyomat
a Magyar Könyvszemle 1959. évi 4. számából

CSAPODI CSABA

A proveniencia elve a könyvtárban

A XIX. században könyvtárakban és levéltárakban egyaránt a szakok szerinti rendezés elve érvényesült. Könyvtárakban ez a szakok szerinti föllállítás a legrégibb időkre visszamenő hagyomány volt, s még nem is olyan régen megdönthetetlen alaprendszernek látszott; levéltárak szakszerinti rendezése ellenben csak a múlt század találmánya volt, a francia racionális levéltári elv általános alkalmazása. Azóta a szakok szerinti rendezés módszere mind a könyvtárakban, mind a levéltárakban elvesztette uralmát. Könyvtárakban egy mechanikus, levéltárakban egy organikus elv váltotta fel: a numerus currens, illetőleg a proveniencia elve.¹

A levéltárak számára ezt a döntő változást a holland MÜLLER—FEITH—FRUIN-féle kézikönyv² megjelenése hozta 1898-ban, amely — főleg a német nyelvű kiadás megjelenése (1905) után — általánosan elfogadottá tette az ún. *proveniencia elvét*. Ez az elv azt mondja ki, hogy „a levéltári test organikus egész, az anyagot létrehozó szerv működésének szerves lecsapódása, melynek egysége meg nem bontható, meg nem zavarható s meg nem esonkítható. Tehát sem különböző szervek működéséből produkálódott anyagok össze nem keverhetők, sem egy-egy levéltári testen belül annak eredeti rendje meg nem változtatható (állagából bizonyos iratok ki nem szakíthatók, abba idegen hovatartozású iratok bele nem illeszthetők). Ellenkezőleg: ha az anyag eredeti állapota idők folyamán bármi ok miatt megzavarodott volna, az — amennyire csak lehetséges — helyreállítandó.”³

Első pillanatra úgy tűnik föl, hogy egy ilyen elv alkalmazásának nem lehet helye a könyvtárakban, mert a könyvtárak nemcsak anyagukban, hanem keletkezésükben, fejlődésükben és használatukban is teljesen mások, mint a levéltárak. A levéltárak valamely intézmény működése folyamán szervesen kialakult, nagy részben az intézményben magában keletkezett, de mindenképpen ott nyilvántartásba vett iratokat (*regisztrátúra elve*) tartalmaznak. Levéltárt tehát nem lehet különböző anyagok összegyűjtésével létrehozni, legfeljebb idők folyamán szétszóródott levéltárakat helyreállítani. Ezzel szemben a könyvtárak tudatos, rendszeres gyűjtőtevékenységgel szedik össze állományukat, s ennek az állománynak csak jelentéktelen töredéke

¹ ENDERS, Gerhard: *Probleme des Provenienzprinzips*. Archivar und Historiker Berlin 1956. 24—44. 1. Schriftenreihe der Staatlichen Archivverwaltung 7.

² MÜLLER—FEITH—FRUIN: *Handleiding voor het Orden en Beschrijven van Archieven*. Groningen 1898. A német fordítás Hans KAISERTől: *Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven*. Leipzig 1905.

³ A meghatározás VARGHA Endre cikkéből: *A proveniencia elve*. Levéltári Közl. 1938. 30. 1.

olyan, amely a könyvtárban vagy annak működése során keletkezett. A könyvtárak állománya tehát nem szerves működésből nő ki, mint valami növény, hanem halmozás, kumuláció útján jön létre; ennek következtében az állomány növelhető, az állományból egyes darabok vagy egész állagok kiemelhetők anélkül, hogy a könyvtár lényegén ezáltal nagyobb változás menne végbe.

De ha alaposabban megvizsgáljuk a kérdést, mindjárt látni fogjuk, hogy a proveniencia olyan elv, amely bizonyos területeken használható rendező szempontokat adhat a könyvtáraknak is. Természetesen csak akkor, ha ezt a kifejezést nem a levéltárak számára speciálisan körülhatárolt, leszűkített értelmében alkalmazzuk, hanem eredeti jelentésében, értelmének leglényegesebb jegyeit megfogva.

A proveniencia szó szerint előjövét, keletkezést jelent. A könyvtárakat pedig — bármennyire eltérnek is a levéltáraktól a keletkezés módjában — mégsem szabad valami mechanikusan létrejövő, előzmények nélkül létező, szervetlen könyvhalmazoknak tekinteni. A könyvtárak is élő, fejlődő szervezetek, melyeknek az anyaggyűjtés terén is megvan a maguk kibontakozó élete. A könyvtári állomány is végeredményben a könyvtárak élete, működése során, külső anyagból ugyan, de belső elvek irányításával összekerülő állomány. (Ne felejtjük el, hogy a levéltárak állagát létrehozó hivatal, intézmény működése is igen nagy részben nem belülről induló tevékenység eredménye, hanem az életből hozzá érkező kérések, javaslatok, indítások elintézésével kapcsolatos!) Az eredet, a kibontakozás, a szerves összetartozás elvét tehát a könyvtárakkal kapcsolatban sem kell teljes mértékben elejtenünk; sőt sok olyan indítást kaphatunk belőle, amely a könyvtári munkát jobbra, a könyvtár állományát a kutatás számára használhatóbbá teszi.

Természetesen itt nem azokról a könyvtárakról van szó, amelyek új keletkezésűek, s csak új anyaggal rendelkeznek, amelyekkel kapcsolatban tehát a proveniencia elve csak a jövőben fog fölmerülni, hanem olyan könyvtárakról, amelyek régi könyvállományokkal rendelkeznek. Akár olyan módon, hogy a könyvtár már hosszú múltra tekinthet vissza, akár úgy, hogy külső, gyűjtő tevékenysége során nemcsak folyamatosan beszerzett modern könyvekhez jut, hanem már meglevő, régebbi könyvtártesteket is megszerez.

A modern és a régi könyvanyag között határozott különbséget kell tennünk, olyan különbséget, amely rányomja bélyegét a kétféle könyvek földolgozásának, őrzésének, használatának egész menetére. Miben áll ez a különbség? Modern könyvanyagnak tekintjük azt a könyvtári állományt, amelynek megvan még az eredeti funkciója, vagyis amelyet azok az olvasók használnak, akik számára íródtak és olyan szempontból használják, amilyen szempontból írójuk létrehozta az illető műveket. Régi könyvvé akkor válik a könyv, amikor eredeti célja, funkciója, használata megváltozott.

Egy példa mindjárt világossá teszi, mit akarunk ezzel mondani. Nyilvánvaló, hogy egy kétszáz évvel ezelőtt az elektromosságról, az optikáról, a takarmányozásról vagy az anatómiáról írt könyvet szerzője azzal a céllal írt meg, hogy a maga korának tudományos ismereteit, esetleg akkor legújabbnak számító eredményeit közölje. A könyv olvasója pedig: a fizikus, mezőgazda vagy orvos a maga tudományszakjához vagy a gyakorlati élethez szükséges ismereteket akart belőlük meríteni. Természetes, hogy egy mai szaktudós vagy gyakorlati ember ilyen könyvet nem vesz a kezébe ismeretei

gyarapítása céljából. Annál inkább használja értékes forrásként a tudománytörténész, a gazdaságtörténész, az orvostörténész. Ugyanígy SZIGVÁRTOT és KÁRTIGÁMOT nem szórakozni vágyó, romantikus széplelkek olvassák ma, hanem az irodalomtörténeti kutatás tárgyává lettek. Megváltozott tehát a könyv eredeti funkciója. Más olvasó és más céllal használja, mint akinek és amilyen célra eredetileg szánva volt. *Élő könyvanyagból forrásanyaggá vált.*

Természetesen azt az időpontot, hogy egy könyv mikor veszti el eredeti funkcióját, és mikor válik régi könyvvé, nem könnyű eldönteni, és nem lehet sem helyileg, sem tárgyában egyöntetűen megállapítani. Más és más volt a tudományok fejlődésének üteme országunként, főleg pedig más és más az elavulás időpontja tudományszakonként. Egy-egy kitűnő történelmi forráskiadványt ma is ilyenként használunk, pedig esetleg már több száz éves. Ugyanakkor valószínűleg egy tíz-húszéves atomfizikai vagy gyógyszer-tani könyvnek már alig lehet más, mint történeti értéke. Egy szakkönyvtár tehát a maga területén bizonyára egészen másként fogja megvonni a régi és a modern könyvek közti időhatárt, mint egy másik szakma könyvtára és ismét másként, mint egy általános gyűjtőkörű tudományos könyvtár.

A modern könyveknek régi könyvvé válásában ugyanaz a folyamat játszódik le, mint ahogyan a hivatalok, intézmények *írártárból levéltár* lesz azáltal, hogy a bennük őrzött iratokat már nem a gyakorlati életben használják, egyéni jogok biztosítására, kötelességek tisztázására, hivatali működés folytatására, hanem történetkutatók mint forrásanyagban kutatnak bennük a maguk sajátos történeti problémáinak földolgozásához, a régi történeti élet feltárására, rekonstruálására. Ha így tekintjük a dolgot, a könyvtáros szemével, akkor nem látszik olyan abszurdumnak, önmagával való ellentmondásnak a „*könyv-archívum*”, a „*könyv-levéltár*” fogalma, mint levéltárosi részről gondolják.⁴ Igaz ugyan, hogy — mint már mondtuk —, a könyvtár és levéltár anyagának keletkezése, összekerülése más természetű, de hosszabb főnállása alatt a könyvtár is élő organizmusnak tekintendő, mely a maga szervezetébe saját belső törvényei szerint építi be a kívülről merített anyagot s nem közömbös sem a rendezés, sem a megőrzés, sem a használat szempontjából a keletkezés, az eredet, a történeti fejlődés, tehát a proveniencia elve.⁵

Ha már most a fentiek alapján elfogadjuk azt az elvet, hogy igenis lehetséges dolog a könyv-archívum — mert hiszen mi más a könyvtárban egy régi könyvek gyűjteménye, mint könyv-levéltár —, akkor világos, hogy a proveniencia elve is alkalmazható rá. Mert hogyan jött létre az ilyen könyvgyűjtemény, hogyan szerezte egy ilyen könyvtár régi könyvvállományát? Az alapítás óta való szerves fejlődés, helyesebben fejlesztés útján. Az állomány gyűjtésének kettős irányítója: magának a könyvtárnak tudatos gyűjtőtevékenysége és az olvasók igénye, szükséglete hozza össze a könyv-

⁴ MEISNER, Otto: *Archive, Bibliotheken, Literaturarchive*. Archival. Zeitschr. 50—51. 1955. 179. l.

⁵ Hogy egy speciális könyvtári gyűjteményben, a kéziratárban, amely nemcsak egyes darabokat, hanem egész kézirat-hagyatékokat is gyűjt, a „szerzeményi eredet (proveniencia) szerint való anyag-együttartás” elve a levéltárak módjára alkalmazható, arra nézve l. BERLÁSZ Jenő: *Az Akadémiai Könyvtár kéziratárának átalakulása*. Bp. 1957. 16. l. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai 4. sz. Kny. a Magy. Könyvszle. 1957. évf.-ból és Ua.: *Kéziratok katalógizálása*. Bp. 1958. 21. l. Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 3. sz.

állományt. A bekerülő könyvek pedig azáltal lesznek gyűjteménnyé, hogy a könyvtár állományába veszi őket, naplózás, katalogizálás útján. Nagyon hasonló ez az említett levéltári regisztrátúra-elvhez. (A levéltár sem kizárólag az intézményben keletkezett iratokat őriz, hanem esetleg ezeknél még nagyobb mennyiségben az intézményhez elintézésre beküldött ügyiratokat, s így irattárrá, levéltárrá lételükben nem a keletkezés helye, hanem az állományba-vétel ténye a döntő.⁶)

Hogy a proveniencia elvének csirái már nagy könyvtáraink keletkezésénél is megtalálhatók, arra nézve nagyon jellemző, hogy a könyvtár első törzsállományát adományozó alapítók általában kikötötték, hogy ez az állomány a későbbi beszerzéssel nem keverhető össze. Ez volt a helyzet a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának alapításakor is, amikor az alapító TELEKI-család föltételként szabta, hogy az eredeti állományt együtt kell őrizni.⁷ Sajnos ennek az elvnek gyakorlati fenntartását a könyvtárakban akkor uralkodó szakszerinti föllállítási rendszer mindenhol áttörte. El sem tudták képzelni, hogy egy tudományos könyvtár másként is föllállítható, mint szakrendben (az alapítók törzskönyvtárai is szakok szerint voltak rendezve), hiszen a szakrendszer, a szakkatalógus és a föllállítási rend össze volt kötve. Valóban nehezen fenntartható állapot lett volna, hogy egy könyvtár a maga állományát és katalógusát két, egymás mellett párhuzamosan fönnálló és még hozzá egymástól eltérő fölépítésű raktári és szakkatalógus-rendben tartsa. Ennek a következménye volt az, hogy a könyvtáraknak előbb-utóbb az alapítókat eredeti kikötésük megváltoztatására kellett rábírniuk, és így az új szakrendben és új állományban fölloldódott az eredeti állomány.⁸

Pedig éppen az Akadémiai Könyvtár fejlődésén észlelhető világosan a rétegeknek eredetük szerint való egymásra rakódása, mert hiszen — nem tekintve a nagyértékű periodika-cserét — a könyvállomány legértékesebb része egészen az utóbbi időkig mindig egy-egy mecénás könyvtáradományából, egy-egy tudós hagyatékának megszerzéséből jutott a könyvtárba: TELEKI, BATTHYÁNY, RÁTH, KATONA, KÉGL, SISKOVICS, REINER, SZINNYEI, VIGYÁZÓ, STEIN stb.

Sajnos ezeket a könyvtárba bekerülő könyvtár-egységeket a szakok szerinti föllállítás rendszere vagy már kezdetben szétrobantotta és egyedenként sorolta be a könyvtár szakrendszerébe, vagy pedig egy ideig még mint egy-egy külön raktári egység esatlakoztak a szakokban álló állományhoz, később azonban ezeket is fölbontották, előbb a szakok szerinti föllállítás öröklött elvének, utóbb a sima numerus currens használatának befolyása alatt. Pedig — mint alább látni fogjuk — éppen *a numerus currens az a rendszer, amely nem kívánja meg a korábbi zárt könyvtáregységek fölbontását, szétszórását, hanem lehetővé teszi az eredeti rendben való együttartást, a proveniencia érvényesítését.* A régi könyvtártestek szétszórásának azután nemcsak a történeti kegyelet, a könyvtár előző életét őrző hagyomány vallotta kárát, hanem a könyvtártörténeti kutatás is. Ez az oka annak, hogy nagy könyvtáraink ma már sok, adományként érkező, de a nagy állomány-

⁶ MEISNER i. m. 172. l.

⁷ F. CSANAK Dóra: *Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig.* Magy. Könyvszle. 1959. 48. l. (és a MTA Könyvtárának kiadványai 14.)

⁸ Uo. 62–63. l.

ban föloldódott hagyatéki könyvtárnak címanyagát sem tudják rekonstruálni.⁹

Pedig egy könyvtár története szempontjából rendkívül fontos az állománygyarapodás összetétele változásainak vizsgálata. A könyvtár nemcsak szervezeti keret, amelynek hivaltörténete van, nemcsak könyvtártechnikai kérdések változásait, épület- és berendezés-kérdéseket, könyvtáros személyek, vezetők és beosztottak cseréjét, működésüknek mozzanatait kell vizsgálni. A könyvtártörténet legizgalmasabb része tehát éppen az állomány vizsgálata: mikor, mit miért szerzett be a könyvtár.

De ha már le kell is számolnunk azzal, hogy a könyvtárak szakrendi fölállítású korszaka visszavonhatatlanul atomizálta a könyvtárakat összetevő eredeti rétegeket, akkor is egy-egy nagy könyvtár régi könyvállománya a maga egészében hordozza a könyvtár történeti múltját. S így — ha egy-egy szakon belül a pusztá számsorrend, a beérkezés szerinti numerus currens került alkalmazásra (természetesen legtöbbször a három nagyságrendnek megfelelő továbbtagolással) — legalább is az egyes szakokon belül fölismerhető az egymásraépülő rétegződés. Csak ha a szakokon belül a könyveket a szerzők betűrendjében állították föl, akkor szóródott szét teljesen fölismerhetetlenül a könyvanyag a proveniencia szempontjából.

Nézetünk szerint ezért nem volt szerencsés az a módszer, ahogyan a legtöbb magyar könyvtár az elavult katalógusok *rekatalogizálásához* fogott. A rekatalogizálásra szükség volt a katalógusok elavult volta, főleg pedig a szakkatalógusok hiánya folytán. A rekatalogizálásnak azonban nem kellett volna összekapcsolódnia átszámozással és ezzel a könyvállomány fölállítási rendjének, a raktárak struktúrájának gyökeres megváltoztatásával. Az *eredeti állományrend megtartása* helyesebb lett volna, mert egy-egy könyvtár történetének az irattár és a katalógusok mellett legfontosabb forrása mindig maga a könyvállomány, amely gyarapodásában, fölállításában, jelzeteiben őrzi a könyvtár régi életét, és olykor a könyvtár múltjára vonatkozólag értékesebb fölvilágosításokat tud adni, mint a többi forrás.

Természetesen az átjelzetelés indítéka megérthető a hely és idő alapján, ahol és amikor ez az eljárás megkezdődött. Az egész rekatalogizálási irányt a Széchényi Könyvtár kezdeményezte 1936-ban. Márpedig éppen a Széchényi Könyvtár volt az a könyvtár, ahol régen az egyes szakokon belül a könyvek nem a gyarapodás sorrendjében, hanem a szerzők betűrendjében sorakoztak az állványokon. Ennek következtében a raktári jelzetek szinte fölismerhetetlenné komplikálódtak idők folyamán, mert az új és új szerzőket, illetve munkákat mindig a már meglevő számjelzetek továbbtagolásával

⁹ A régi hagyatéki-könyvtárak szétszórásának egyes esetekben gyakorlati szempontból is hátránya volt. A könyvtárak igen helyesen bizonyos, eredetüknél vagy jellegüknél fogva értékesebb gyűjteményekből nem szívesen kölesönöznek, sőt a mindennapi használatból is kizárják ezeket abban az esetben, ha az illető munkából van másik, kevésbé értékes példány is. Amíg az ilyen gyűjtemény külön van fölállítva, és megkülönböztető jelzet alatt áll, addig könnyű ezt megoldani. Így tesz pl. az Akadémiai Könyvtár régi könyvgyűjteménye a RÁTH-könyvtár köteteivel. RÁTH-példányt csak akkor kap kézbe az olvasó, ha nincs másik példány az illető műből. Ugyanakkor a VIGYÁZÓ-gyűjtemény, amely általában szintén bibliofil jellegű, szép kötésekkel ellátott példányokból áll, szintén korlátozott használatú, de mivel ma már nincs külön csoportban fölállítva, a példány VIGYÁZÓ-volta csak akkor derül ki, ha már a raktárból kihozták, s akkor kell a kölesönzött fölkérni, hogy keressen a maga számára másik példányt. Ez pedig érthető módon sok kellemetlenséggel és idővesztéssel jár.

lehetett csak beiktatni. Ez a komplikált jelzetrendszer forrásává lett a könyvek gyakori elosztásának, a szakkatalógust helyettesítő szak-inventáriumok pedig áttekinthetetlenekké váltak. Ilyen körülmények közt az új raktári rendre való átállítás és átjelzetelés a racionalizálás szempontjából nemcsak kívánatos, hanem kényszerítően szükséges is volt. De nem kívánta meg a régi rend fönntartását a proveniencia elve sem, hiszen a betűrendes beosztás miatt a szakokon belül a beszerzés időrendjében való szerves fölépülés úgyszemint érvényesült itt.

Ezen a speciális körülményen kívül érthetővé teszi a rekatalogizálással kapcsolt átszámozási eljárást az időpont is, amelyben ez a módszer elkezdődött. 1936-ban a Széchényi Könyvtárban és még sokáig más könyvtárakban is az egyetlen, sima numerus currens jelzetelés volt érvényben. A sokféle, komplikált rövidítésből összeállított szakjelzetekkel szemben az egyetlen számsorban futó folyószám nagy előnynek látszott, és a centiméterpontoságig megtartott nagyságrend jelentékeny helymegtakarítással is járt. Mióta azonban a könyvtárak általában rátértek a betűindexes vagy az ugrószámos numerus currensra, illetőleg a különböző segédkönyvtárakban elhelyezett könyvek számára ismét komplikált betűcsoportokat alkalmaznak, azóta az egyetlen számrendet biztosító és sok helyet megtakarító sima numerus currens előnyei is csak kis részben maradtak meg. A mai körülmények közt tehát a rekatalogizáláshoz továbbra is esatlakozó átszámozás a legtöbb könyvtárban nem indokolt. Előny kevés jár vele, hátrány annál több: fölösleges munkaerőfogyasztás és hibaforrás. Hiszen az új jelzeteket végig kell vezetni a beszerzési naplókban vagy régi inventáriumokon, törölni a könyveken kívül, belül. Ez pedig nemcsak hibaforrás, hanem a könyveket rongálja is és elcsúfítja. A proveniencia elve tehát itt azt kívánná, hogy *rekatalogizálás esetén se változtassunk a könyvtár régi állományának eredeti rendjén és jelzetein*.¹⁰ Sokkal helyesebb egy bizonyos időponttól kezdve, tehát az újonnan folyamatosan beszerzett könyveknél kezdeni meg az új fölállítási rendet, a numerus currenst, és a régi, szakokban álló anyagot hagyni, hogy idők múltával fokozatosan elválva a modern, élő anyagtól, a maga egészében régi könyvgyűjteménnyé váljék a maga korának megfelelő rendben, jelzetekkel, a beszerzést eláruló sorrenddel.¹¹

Kivételesen előfordulhat azonban olyan eset is, ahol a rekatalogizálással kapcsolatban nemesak hogy elkerülhetetlen az átszámozás — mint a Széchényi Könyvtár esetében láttuk —, hanem éppen az átszámozás teszi lehetővé a korábban *főladott proveniencia elvének új alkalmazását*. Ez történt az Akadémiai Könyvtárban az ősnymtatványgyűjtemény új katalogizálása alkalmával. 1954 előtt ősnymtatvány-gyűjteményünknek csak kisebb részéről volt katalógus, arról, amelyet még 1886-ban HELLEBRANT Árpád dolgozott föl és közölt nyomtatott katalógusában.¹² Ez a katalógus időrendben adta az anyagot, előbb a datált ősnymtatványokat a megjelenés évről-évről, s azon belül a megjelenés helye szerint, azután a datálatlanokat. A gyűjtemény raktári jelzeteit a HELLEBRANT-katalógus számai adták.

¹⁰ Ezt az elvet BERLÁSZ Jenő vetette föl először az Akadémiai Könyvtárban.

¹¹ Ezt a módszert követi 1953 óta a budapesti Egyetemi Könyvtár. L. DOMANOVSKY Ákos: *A leltározás és raktározás új rendje a budapesti Egyetemi Könyvtárban*. Magy. Könyvszle. 1955. 161—167. l.

¹² *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában levő ősnymtatványok jegyzéke*. Bp. 1886.

Azaz csak adták volna, mert hiszen az ősnyomtatvány-kötetek igen nagy százaléka kolligátum. Egy-egy kötetben olykor hat-hét mű is található, nem is mindig csak ősnyomtatványok, hanem gyakran vegyesen XVI. századi munkák is. Mármost az egyes kötetek azt a raktári jelzetet kapták kolligátum esetén, ami a kolligátum első darabjának felelt meg. Így azután a HELLEBRANT-katalógus alapján könnyen meg lehetett találni azokat az ősnyomtatványokat, amelyekből egy kötetben csak egy darab volt, illetőleg ugyanígy a kolligátumok első darabjait. De a kolligátumok többi darabját semmiféle módon nem lehetett előkeresni. Ezt a jelzetrendszert okvetlenül meg kellett szüntetni, mielőtt az 1886 óta megszerzett, de földolgozatlan anyagot hozzájuk soroltuk volna.

Az új föllállítás és beszámozás a proveniencia elvének, a szerzeményi egységeknek a figyelembevételével történt úgy, hogy először négy csoportba rendeztük a gyűjteményt: 1. TELEKI-féle anyag, 2. a TELEKI-adomány utáni szerzemények, 3. VIGYÁZÓ-hagyaték, 4. VIGYÁZÓ-adomány utáni szerzemények. (A 3. csoportban, ha megállapítható volt több darabról, hogy ua. személytől erednek, azok is egymás mellé kerültek). A RÁTH-gyűjtemény ősnyomtatványai természetesen továbbra is megmaradtak a külön kezelt RÁTH-gyűjteményben. Minthogy pedig sem a TELEKI-, sem a VIGYÁZÓ-féle ősnyomtatványoknak nem volt eredeti, régi jelzetük, egy-egy csoporton belül a köteteket pontos nagyságrendbe rendeztük. Az így rendezett négy csoportot azután „Inc.” rövidítés után folyamatos numerus currens jelzet foglalja össze. Ez felel meg a legjobb helykihasználásnak és az állományvédelem és tisztántartás követelményeinek, mert nem kerül nagy kötet mellé kis kötet. (Az egyes gyűjteményekben alkalmazott évrendi föllállítást nem tartjuk helyesnek, mert a kolligátumok miatt ilyen föllállítás sohasem vihető keresztül következetesen, félig keresztül vitt elv pedig nem éri meg az alkalmazást.)

Hasonló módszerrel oldhatják meg a könyvtárak az *állományukba kerülő zárt könyvtártestek* föllállításának problémáit is. Addig, amíg a szakok szerinti föllállítás rendje uralkodott, a könyvtárak vagy azt az utat választották — mint említettük —, hogy az egyes könyvtáradományokat egyszerűen beolvasztották a törzsállományba, s ezzel eltörölték eredetüket, vagy pedig külön gyűjteményként, mint valami külön szakot tartották meg. Csakhogy ez a módszer csak még növelte az amúgyis nagyszámú szakok mennyiségét, főleg pedig az volt a baj, hogy ezek a külön könyvtárak nem kerülhettek nyilvántartásra a szakkatalógusokban, pedig sokszor egy-egy tudományszak jelentős képviselője gyűjtötte össze ezeket a könyveket egy élet folyamán.

A numerus currens rendszer ellenben lehetővé teszi, hogy az *ilyen könyvtártestek úgy olvadjanak bele a könyvtár egészébe, állományába és katalógusaiba, hogy mint könyvtár-testek önállóságukat, egybetartozásukat továbbra is megőrzik*. Nem kell mást tenni, mint az eredeti rend megtartásával — vagy ha ilyen nem volt, egyszerűen pontos nagyságrendbe sorolással —, a legjobb helykihasználásnak megfelelően beállítani a numerus currensba, bizonyos számtól bizonyos számig, amennyit éppen ez a könyvtár-test kitesz. Így az állomány a könyvtár életének megzavarása nélkül együtt van, esetleg készíthető róla külön possessor-katalógus is. Ha azután valaki azzal a tudóssal vagy íróval foglalkozik, akinek a könyvtáráról itt szó van, úgy találja együtt ezt a könyvtárt, mint egy levéltárt, együtt talált anyagban kutathat, nem

kell a katalógus és a raktár száz meg száz helyéről összekeresni. De a kegyeleti szempontnak is eleget tettünk. Egy *könyvtár-műemléket* hoztunk létre anélkül, hogy a könyvtár többi részét megzavartuk volna, s bármiféle külön kezelési gondot okoznánk.

Ilyen módon oldottuk meg az Akadémiai Könyvtárban VÖRÖSMARTY Mihály könyvtárának elhelyezését.¹³ Ez a kiesi, de kegyeleti szempontból nagy értékű gyűjtemény a VÖRÖSMARTY-leszármazottak adományaként régebben az Akadémia Vörösmarty-szobájában állt. Budapest ostromakor az Akadémia épületét ért sérülések során a Vörösmarty-szoba is megsemmisült, de a könyvanyag megmaradt. Új Vörösmarty-szoba berendezésére azonban nem került sor, hanem a könyveket a kéziratokkal együtt a Könyvtár kapta meg. Ezeket a könyveket — amelyeket mind elláttunk az eredetet feltüntető bélyegzővel — egyszerűen beállítottuk a könyvtárunk régi könyvei számára fenntartott numerus currens-szakaszba, és ezáltal nemcsak használatuk, hanem együtt tartásuk is biztosítva lett.

Ezt az elvet és módszert széles körben lehetne alkalmazni könyvtárainkban. Nem Vörösmarty az egyetlen költő, aki megérdemli, hogy könyvtára a maga eredeti állagában fennmaradjon. Irodalom- és tudománytörténeti szempontból pótolhatatlan veszteség, ha egy-egy nagy ember könyvtára halála után szétszóródik, vagy éppen elpusztul. Ilyen veszteség volt például a második világháborúban ARANY János könyvtárának megsemmisülése vagy korábban BATSÁNYI János könyvtárának szétszóródása.¹⁴

Jelentős személyek könyvtárainak külön őrzésére sokféle találunk példákat. Például a moszkvai Egyetemi Könyvtár nem kevesebb mint 60 ilyen külön könyvtárgygyűjteményt őriz, melyekhez hagyatékként jutott.¹⁵ Így őrzi Prágában a Nemzeti Múzeum Könyvtára SALDA könyvtárgygyűjteményét.¹⁶

Az általunk ajánlott módszer alkalmazása esetén nemcsak nagy könyvtárak, hanem kisebbek is követhetnék ezt az utat. Egy-egy tudós könyvtára alapja lehetne egy-egy új intézet könyvtárának, főleg azonban a tudományos könyvtárra följelődő megyei könyvtáraknak lenne szép feladatuk, hogy megmentsek a pusztulástól és szétszóródástól a megye területén élt és működött írók, tudósok könyvtárait — természetesen csak a legnagyobbakat —, s így növelhetnék műemléki könyvtáraink számát.

A *műemlékkönyvtárak* fönntartását és újak alakítását ugyanis szintén főleg a proveniencia elve indokolja. Ne gondoljuk azt, hogy egy-egy volt főúri vagy szerzetesi s egyéb hasonló könyvtár állományának esztétikai vagy idegenforgalmi érdekessége lehet csupán. Nem. A régi könyvtárak, ha életük fejlődése megszakadt is, a maguk egészében válnak történelmi

¹³ CSAPODI Csaba: *Vörösmarty Mihály könyvtára*. Magy. Könyvszle. 1956. 65–67. l.

¹⁴ BARÓTI Dezső—TARNAI Andor: *Batsányi szeljegyzetei a Magyar Museum kötetében*. (Irod. tört. Közl. 1953. 213–216. l.) Ez a cikk rendkívül tanulságosan támasztja alá az általunk elmondottakat. Nemesak annyiban, hogy kitűnő példája annak, milyen értékes lehet egy költő könyvekbe írt bejegyzéseinek vizsgálata, hanem annyiban is, mert az derül ki belőle, hogy BATSÁNYI könyvtára 1852-ben a Széchenyi Könyvtárba került, minthogy azonban beolvastották a könyvtár állományába, főlőspéldányok értékesítése alkalmával BATSÁNYI-bejegyzéses kötetek is kerültek kicselezésre. Egyes ilyen kötetek változatos út után egy könyvtárrendezés alkalmával véletlenül bukkantak elő a szegedi egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézete könyvtárában.

¹⁵ SZPIRINA, E. V.: *A moszkvai Egyetemi Könyvtár*. Könyvt. Figy. 1958. 9. 22. l.

¹⁶ LIKA, Bohumír: *Knihovna F. X. Saldy*. Ročenka Úněversitní knihovny v Praze 1957. Praha, 1958. 64., 72. l.

emlékekké, emlékeivé egy korszak műveltségének. Tehát nem pusztán az egyes könyveknek, a könyvtárakban található könyv-egyedeknek van tudományos értékük, és nem elég, ha gondoskodunk használatuk lehetőségéről azáltal, hogy az ilyen könyveket megtartjuk, nem engedjük elpusztulni, valamely nagy könyvtár állományába iktatva belőlük azokat, amelyek ott éppen nincsenek meg. Az egész ebben az esetben is sokkal többet ér, mint a részek összessége, *egy régi könyvtártest sokkal nagyobb forrásérték, mint az eredeti összefüggésükből kiszakított egyes könyvek.*

Ez a megfontolás nagy mértékben érvényesült Csehszlovákiában, ahol nem kevesebb, mint 200 kastélykönyvtárt tartottak meg eredeti állományával, eredeti fölállítási rendjében, sőt a kétszázból hetvenet eredeti helyiségeiben, közöttük olyan nagyszerű gyűjteményeket, mint a cseh nemzeti mozgalomban nagy szerepet játszott Nostic-esalád könyvtárát, a Kinský-könyvtárt, a Chotek-könyvtárt. Ezek a könyvtárak természetesen nem gyarapodó, élő könyvtárak, hanem mindegyik egy-egy önálló provenienciát képvisel: sem elvenni belőlük, sem hozzájuk tenni nem lehet. Használatuk akár a helyszínen történhetik, akár úgy, hogy a kívánt könyveket beszállítják Prágába a Nemzeti Múzeum Könyvtárába, amely kezelésében tartja őket.¹⁷

Magyarországon sajnos az egykori főúri könyvtárak majdnem kivétel nélkül megsemmisültek. Közülük ma már kevés kivétellel csak azoknak a könyvanyaga van meg, amelyek már korábban az állam vagy valamely közület birtokába mentek át (SZÉCHÉNYI Ferenc, APPONYI Sándor, TELEKI-esalád, VIGYÁZÓ Ferenc, RÁDAY-esalád). Egyetlen eredeti helyén megőrzött volt főúri könyvtárunk a keszthelyi FESTETICS-könyvtár, a Széchenyi Könyvtár kezelésében. Ha a volt szerzetesi könyvtárak többségének állománya nem is került ilyen sorsra, mégis sajnálatos volt az az eljárás, hogy a könyvtárak államosítása után ezeknek a könyvtáraknak állományát *könyveggyedeként és nem könyvtárakként* kezelték. Az egykori Országos Könyvtári Központ kitűnő munkát végzett azzal, hogy megmentette és beszállította ezeknek a könyvtáraknak tekintélyes részét, de sajnos a begyűjtött könyvanyag tekintetében ugyanaz az elbánás következett be, ami Franciaországban másfél századdal korábban, és ami a francia könyvtárügynek egy évszázadra szóló problémát okozott, míg úrrá tudott lenni a nemzeti raktárakba beszállított könyvtári esődtömeg fölött, s aminek eredményeként a nagy múltra visszatekintő francia könyvtári világ ma talán a legrosszabbul áll régi könyvtárak tekintetében.¹⁸

A leghelyesebb eljárás lett volna ezeket az állami birtokba vett könyvtárakat muzeális gyűjteményekként eredeti helyükön, eredeti berendezésükben meghagyni úgy, ahogyan ez a gyöngyösi és zirci könyvtár esetében meg is történt. Csakhogy mivel erre az eljárásra a legtöbb helyen nem lehetett mód, másik megoldásnak az kínálkozott volna, ha a megfelelő vidéken illetékes megyei vagy városi könyvtárba beszállítva, ott kezelték volna muzeális gyűjteményként. Ha a kezelés olyan módon történt volna, mint fentebb

¹⁷ CSAPODI Csaba: *Tudományos könyvtárak és könyvtártudomány Csehszlovákiában*, Magy. Könyvszle. 1958. 370. l.

¹⁸ KÓHALMI Béla: *Nyolcmillió könyv sorsa. A szerzetesrendek könyvtárai, a főúri magánkönyvtárak és közkönyvtárak a francia forradalomban*. Könyvtárügyi Szemle 1950. 21-25. l. — KLAIBER, Ludwig—KOLB, Albert: *Die französischen Bibliotheken seit der Renaissance*. (MILKAU—LEYH: *Handbuch der Bibliothekswissenschaft*, III. 2. 708-720. l.)

ajánlottuk, beállítva a numerus currens sorozatába, akkor a könyvtárakat semmiféle különgyűjteménnyel járó munkatöbblet nem terhelhette volna, s mégis érvényesült volna az együttartás, a proveniencia követelménye.

A könyveknek egyedekekénti kezelése folytán az államosított régi könyvtáraknak Magyarországon nyomtatott anyaga, — ami a szétszórás-kor először került sorra, — már szétszóródott a legkülönbözőbb könyvtárak között. A magyar anyag szétszóródása azonban bármilyen sajnálatos is, nem teszi fölöslegessé a proveniencia elvének legalább a még szétszóratlan külföldi nyomtatványokra való alkalmazását. Tévedés azt gondolni, hogy régi könyvtárak a hungarica-anyag nélkül már könyvtártörténeti vagy művelődéstörténeti szempontból értéktelenekké váltak. Ellenkezőleg. *Történeti szempontból éppen a külföldi eredetű anyag az érdekesebb.* A hazai anyag meglétele a könyvtárakban természetes és a XVIII. század végéig majdnem sztereotíp. Szerzetes könyvtárak állományában a nagyszombati, kassai, egri stb. nyomtatványok, protestáns iskolai könyvtárakban a debreceniek, kolozsváriak stb. A történelmi kutatás számára éppen az az érdekes, hogy külföldi természet-tudományi, filozófiai, irodalmi irányzatok hol, mikor, milyen mértékben bukkannak föl a magyar könyvtárakban. Ezen a téren a kutatás még alig indult meg, pedig rendkívül tanulságos eredményeket hozhatna a magyar tudománytörténet számára, és mindazok számára, akik a magyar társadalom múltbeli műveltségét kutatják. Annak a fontosságát is hangsúlyoznunk kell itt, hogy az említett kutatások számára nem elég annak a megállapítása, hogy valamilyen munkából egyáltalán található példány Magyarországon, tehát elég lenne egy példány fennmaradása bárhol, hanem egy-egy munka általános, szélesebb körű elterjedése a fontos, erre a megállapítására pedig csak az ad módot, ha minél több régi gyűjteményt tudunk fönntartani.

Természetes, hogy egy könyvtár, ha már nem a maga teljességében áll együtt az állomány, hanem például csak a külföldi eredetű könyvei, vagy még azok sem teljesen, sokat veszített forrásértékéből, de *mégsem veszti el műemlék-jellegét.* A művészettörténészek és muzeológusok sem pusztítják el vagy engedik pusztulásnak az ókori és középkori épülettromokat csak azért, mert már nem ép állapotban maradtak ránk, sőt esetleg már nem is maradt fenn más belőlük, mint az alapfalak. Hanem minden értékes maradványt föltárnak és konzerválnak a további pusztulás ellen. Ugyanez az elv vezethetné könyvtárainkat is. *Megyei könyvtáraink* egy évtized komoly munkája után most fejlődnek tudományos könyvtárakká. Számukra múltat adna, *helytörténeti értékeket* fölkutató és megőrző tevékenységük jelentékeny gyarapodása volna, ha igyekeznének összegyűjteni a megye területén egykor fennállott értékes könyvtárak rom- emlékeit azáltal, hogy átvennék ezeket a Könyvelosztótól. Ne felejtjük el, hogy gyakran kétszáz, kétszázötven éves könyvtárak maradványairól van szó. Egykori *főúri könyvtárainknak* exlibrisekről, bélyegzőkről könnyen fölmérhető maradványait pedig a keszthelyi könyvtár mellé csatlakozva lehetne könyvmúzeumi gyűjteménnyé szervezni.

A proveniencia elvének legmagasabbfokú végrehajtása még egy lépéssel tovább vezet. Ez pedig *a széthullott régi gyűjtemények* tényleges vagy virtuális (képleges) rekonstruálása. A *virtuális rekonstruálás* azt jelenti, hogy egy könyvtár az állományában föloldódott könyvtártesteknek a katalógusát állítja össze possessor-katalógusokban. Ilyenkor a régi könyvtár nem a maga kézzelfogható, bemutatható valóságában áll együtt, hanem csak a tükörképe katalógus alakjában. Ebben a tekintetben remélhetőleg a könyvtárak el

fognak egykor jutni arra a fökra, hogy régi könyveik összes egykori tulajdonosait föl tudják tárni ilyen *possessor-katalógusban*, s ezáltal páratlan értékű segédeszközzel látják el a könyvtártörténeti, irodalomtörténeti és tudománytörténeti kutatást, s egyben a katalógizálók olykor lélektelenül egyhangú munkáját is sokkal magasabb szintre emelhetik.

A *tényleges rekonstrukció* pedig abban áll, hogy egy-egy szétesett könyvtárt a maga eredeti egészében állítunk helyre. Ez történt meg az Országos Széchényi Könyvtár Gyöngyösi Tudományos Könyvtárával,¹⁹ és ez indult meg a másik legrégibb, középkori magyar könyvtár, a szegedi alsóvárosi ferences könyvtár esetében. De minden könyvtár megteheti ezt, ha egy-egy kivételesen fontos könyvtárral kapcsolatban helyesnek látja azt, hogy állományából kiválogassa és egyesítse azt. Erre mutat példát a RÁDAY-könyvtár, amely a névadó RÁDAY Pál és Gedeon, korábban az állományban szétszört könyveit kiválogatta és újra egyesítette. Ugyanilyen, de már sokkal töredékesebb és nehezebb rekonstruáló munka lenne az, ha egy könyvtár megpróbálná fokozatosan összeszedni egy-egy jelentős személy könyveit, amelyek bárhol felbukkannak, antikváriumokban vagy magánkézen.

Talán sikerült az elmondottak során megszerezni a provenienciá-ely könyvtári alkalmazásának széleskörű lehetőségeit. Olyan lehetőségeket, amelyeknek figyelembevételére fejlődésük folytán a magyar könyvtárak egyre inkább képesekké válnak, és amelyek szoros, szinte kézzelfogható kapcsolatot tudnak létrehozni a könyvtári élet és a könyvtártörténet között. De azt is észrevehettük, hogy a provenienciá-ely alkalmazása a történeti jellegű kutatások támogatásán túl egyszersmind könyvtári műemlékvédelem is.

Soha Magyarországon nem költöttek annyit, nem összpontosítottak annyi erőt műemlékvédelemre, műemlékek fölkutatására, helyreállítására, konzerválására, mint ma. Ezt a törekvést az a szempont vezeti, hogy minden élet fejlődés során bontakozik ki, mindennek megvan a történeti előzménye, semmi meg nem érthető múltjának ismerete nélkül. Ehhez a munkához csatlakozhatnának a maguk sajátos módján a könyvtárak is, amelyek műemlék-jellegű könyvtárakat, könyvtárrészlegeket védenek vagy rekonstruálnak. Remélhetőleg ily módon a magyarországi műemlékekről szóló szép kiadványokhoz, amelyeket a művészettörténészek hosszú sorban bocsátanak ki, idővel csatlakozhatnának a magyar könyvtárak — nagy könyvtárak és megyei városi könyvtárak — kiadványai a birtokukban levő régi, értékes könyvtárak történetéről, állományáról.

CS. CSAPODI : DAS PROVENIENZPRINZIP UND IHRE ANWENDUNG ; IN BIBLIOTHEKEN

Im XIX. Jahrhundert kam sowohl in den Bibliotheken als auch in Archiven das Prinzip der systematischen Ordnung und Aufstellung zur Geltung. Dieses System wurde im XX. Jahrhundert in den Archiven durch das Prinzip der Provenienz, in den Bibliotheken durch den »numerus currens« abgelöst. Das Prinzip der Provenienz (Zusammenhaltung des Materials der Herkunft nach) sagt aus, dass das archivalische Material in derselben organischen Einheit zusammengehalten werden muss, in der es ursprünglich zustande kam: weder darf man Akten aus der ursprünglichen Ordnung herausheben, noch Dokumente fremden Ursprungs beifügen. Verfasser weist in seinem Aufsatz darauf

¹⁹ BÀN Imre: *Az Országos Széchényi Könyvtár Gyöngyösi Tudományos Könyvtára* Magy. Könyvszle. 1955. 144—146. l.

hin, dass so sehr auch Bibliotheken und Archive sich voneinander unterscheiden, sind doch auch die Bibliotheken lebendige Organismen. Auch der Bücherbestand ist ein Material, das während des Lebens, während der Tätigkeit der Bibliothek, von inneren Prinzipien geleitet zusammenkam. Deshalb gibt das archivalische Prinzip der Provenienz viele Gesichtspunkte, die auch in Bibliotheken gut anwendbar sind. In erster Reihe natürlich in solchen Bibliotheken, die über ein älteres Büchermaterial verfügen. Es besteht nämlich ein wesentlicher Unterschied zwischen altem und neuem Buch. Ein Buch wird zu altem Buch, wenn es sein ursprüngliches Ziel, seine originelle Funktion verändert, wenn der lebendige Bücherbestand zu literatur- und wissenschaftsgeschichtlicher Quelle wird. Die alte Bibliothek wird zum Bucharchiv. Die Entwicklung ist ähnlich, wie wenn das Schriftgut einer Behörde zum Archiv wird.

Die Spuren des Provenienzprinzips sind auch bei der Entstehung unserer grossen Bibliotheken zu beobachten, denn die Begründer pflegten im voraus zu bestimmen, dass der Grundbestand mit den neueren Erwerbungen nicht vermengt werden darf. Wegen der systematischen oder Gruppenausstellung der Bibliotheken war es nicht möglich, die später in ihrer Gesamtheit erworbenen Bibliotheken (von Gelehrten, Schriftstellern, Bibliophilen) als alleinstehende Körper aufzubewahren und so zerfielen die Bücher gleicher Provenienz unter verschiedenen Fächern. Seither aber die Bibliotheken bei der Aufstellung auf den »numerus currens« übergetreten sind, ist kein Grund mehr dafür vorhanden, dass die früheren geschlossenen Einheiten voneinander getrennt werden, sondern es ist die Möglichkeit gegeben, dass die einheitlich erworbenen Bibliothekskörper in der Weise in den Bücherbestand der Bibliothek eingeordnet werden, dass sie ihre Zusammengehörigkeit auch weiter behalten und doch das ganze System einer Bibliothek nicht stören. Das ist nicht nur aus bibliotheksgeschichtlichem Gesichtspunkt, sondern für die Bewahrung der historischen Tradition wichtig. In einem jeden Falle, wo eine Bibliothekseinheit zusammengehalten wird, bringen wir ein »Bibliothek-Denkmal« zustande. Dies gilt in erster Reihe für die Bibliothek eines bedeutenden Wissenschaftlers oder eines Schriftstellers, doch kann auch jede sonstige alte Büchersammlung zum Bibliothek-Denkmal werden. In besonderen Einzelfällen kann auch von der Wiedervereinigung und Aufbewahrung früher zerstreuten Bücherbestände einer Bibliothek die Rede sein. Ein ähnliches Verfahren wurde unlängst mit dem Bestand der ältesten bis auf unsere Zeit erhaltenen ungarischen Bibliothek, mit demjenigen der ehemaligen Franziskanerbibliothek zu Szeged unternommen.

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

59.50137 — Akadémiai Nyomda Budapest — Felelős vezető : Bernát György

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI

- [1.] Haraszthy Gyula : *A 130 éves Akadémiai Könyvtár*. Bp. 1956.
2. Berlász Jenő—Szakmáryné Németh Mária : *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának múltja és jelene*. Bp. 1956.
3. Csapodi Csaba : *A legrégebb magyar könyvtár belső rendje*. Bp. 1957.
4. Berlász Jenő : *Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása*. Bp. 1957.
5. Haraszthy Gyula : *Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszerű kérdései*. Bp. 1958.
6. Gergely Pál : *Arany János és az Akadémia könyvtára*. Bp. 1958.
7. Moravek Endre : *Die neuen ungarischen Bibliotheksnormen*. Wien, 1957.
8. Szakmáryné Németh Mária : *Az Akadémiai Könyvtár, mint a Magyar Tudományos Akadémia célkitűzéseinek könyvtári támogatója*. Bp. 1958.
9. Gergely Pál : *Az Akadémia levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában*. Bp. 1958.
10. Csapodi Csaba : *Könyvkonzerválás és restaurálás a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában*. Bp. 1958.
11. Moravek Endre : *Kiadványtípusok a katalógizálás szempontjából*. Bp. 1958.
12. Sz. Németh Mária : *A központi folyóiratcímjegyzék kérdései*. Bp. 1959.
13. Csapodi Csaba : *L'avenir des périodiques scientifiques*. La Haye. 1958.
14. F. Csanak Dóra : *Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig*. Bp. 1959.
15. Moravek Endre—Wéger Imre : *Magyar Könyvészeti kifejezések és rövidítések kis orosz szótára*. Bp. 1959.
16. Csapodi Csaba : *A proveniencia elve a Könyvtárban*. Bp. 1959.
17. Csapodi Csaba : *Der geographische Begriff im Katalogsystem der Bibliothek*. Wien, 1959.

